

УДК 314.74:316.347

Городецька Г.І., д-р філос. в галузі міжнародних та міжкультурних студій

МІЖ «ТУТ» І «ТАМ»: МАРГІНАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

Досвід міграції приносить із собою багато викликів у життя мігранта. Одним з них є відчуття культурної безпеки та ідентичності особи. Живучи в новому культурному середовищі, мігранти, порівнюючи себе з місцевим населенням, переосмислюють своє життя і себе. Як результат, їх ставлення до себе змінюється, і навіть більше цього, – змінюється їх ідентичність. Приклад українських трудових мігрантів в Іспанії показує, що цей процес зачепив і їх. Цей процес, а також його вплив на їх життя простежено в даній статті.

Ключові слова: ідентичність, маргіналізація, українські мігранти, Іспанія.

Вплив глобалізації робить людей ближчими до інших культур, а досвід міграції чи переселення спонукає людей шукати більш надійну базу для власної культурної безпеки. Будучи поза межами звичного культурного середовища, мігранти часто зіштовхуються із запитанням «Хто я?». А порівнюючи себе з автохтонним населенням країни імміграції, вони знаходять і спільне, і відмінне, що стає причиною невизначеності та непевності власної ідентичності [1]. Саме ця близькість різних культур часто веде до комбінації різних культурних елементів у нову форму, що інколи називається формою «гібриду». З одного боку, ця «гібридна форма» є прикладом інноваційного та спонтанного змішування культурних ідей і практик, що вибудовує змішану ідентичність. А з іншого боку, цей процес змішування часто зустрічається з опозицією та викликами, котрі проявляються в намаганнях збереження культурної чистоти [2].

Приклад українських заробітчанин в Іспанії показав, що цей процес зачепив і їх. А тому метою даної статті постає дізнатися, як вирішують для себе українські трудові мігранти цю дилему: які зміни вони відчувають і з яким суспільством вони себе ідентифікують?

Теорія ідентичності. Питання ідентичності постає в житті людини, коли вона шукає відповідь на запитання «Хто Я є?» та «Хто Я не є?». Таким чином, пошук себе відбувається у порівнянні з «іншим», у визначенні подібного та відмінного з «іншим». Результатом цього порівняльного процесу стає відкриття, зсув чи закріплення ідентичності особи. Переважно, концепт ідентичності описується двома доповнюючими перспективами: есенціалізмом та конструктивізмом. Відповідно до есенціалізму, ідентичність походить від первинних зв'язків людини, тобто таких як біологічні, культурні, та кровні/родинні. Серед прикладів характеристик есенціалізму можна назвати такі як мова, релігія, давні традиції, звичаї тощо [3]. У такий спосіб ідентичність формується через призму належності до певної групи чи соціального інституту. Крім того, ця установка розглядається як незмінна та зафіксована [4]. Для конструктивістів, головна ідея полягає в соціальній реальності, що будується, перебудовується, тобто є рухомою, гнучкою та такою, що може бути узгодженою [3]. Таким чином, концепція ідентичності через цю перспективу постає відносною.

Беручи до уваги первинну складову процесу ідентифікації, тобто есенціалізм, ідентичність постає похідною культури (адже кожна культура включає певні усталені цінності, звички, традиції, установки) і практики, котрі є поширеними серед певної групи населення. Крім того, ці характеристики культури відрізняються в певний спосіб від характеристик інших культур, адже мають вони своє особливе коріння. Будучи народженою

в одній культурній громаді, людина навчається та засвоює певний набір цінностей, звичок, практик та ставлень, що є притаманними саме цій громаді. Як результат, ця людина отримує ідентичність, що пов'язує її з певною культурою. Дж.Н. Розенау (J.N. Rosenau) вважає, що ідентичності вбудовані в культурах і водночас є мікроявищами, оскільки вони залежать від кожної окремої людини, котра переймає, зберігає чи відкидає певні риси культури [5].

То що ж відбувається з мігрантами, коли вони приїжджають у нове суспільство з відмінною культурою? І тут А. Багнолі (A. Bagnoli) пояснює цей процес, використовуючи модель «я + інший», котра демонструє роль «іншого» в побудові ідентичності. Децентралізуючи себе та культури, модель «я + інший» дозволяє включати присутність різних культур у побудові ідентичності мігранта, а також допомагати в інтеграції невизначених і уявних сторін ідентифікації себе. Таким чином, перевагою цієї моделі є визнання, що в епоху глобалізації різні культурні дискурси беруть участь у формуванні ідентичності особи [6].

Яскравим прикладом вищеописаного є узгодження ідентичності мігрантів, або ж узгодження між просторами буття «тут» і «там». Тертя між просторами рідної та приймаючої країни А. Багнолі (A. Bagnoli) описує як стан «буття-між» («in-between-ness»). Перебираючись за кордон, мігрантам потрібно пройти процес реконструкції свого «дому». Їм необхідно облаштуватися в новій країні, в нових умовах та змінити свої взаємини з батьківщиною. Можливість повернення додому завжди є живою, а мрія повернутися додому має визначальний характер у перевизначенні ідентичностей. Тому тема ідентичності мігрантів нагадує невизначеність між відділенням та включеністю і часто характеризується заплутаністю орієнтацій мігрантів, що змушує їх ідентифікувати себе з батьківщиною, будучи за кордоном, чи ідентифікувати себе з приймаючою країною, будучи вдома. Оскільки для більшості мігрантів притаманна ностальгічна ідеалізація дому, то думка про повернення додому стає причиною їх психологічних страждань [6].

Однак зміна ідентичності, зазвичай, не швидкий і не простий процес, і його перебіг допоможуть зрозуміти міркування О. Северин (O. Seweryn), котра описує такі етапи зміни ідентичності, що їх мігранти проходять у своєму досвіді:

- 1) відділення чи передпорогова фаза (separation or pre-liminal phase);
- 2) перехід/перетворення чи порогова фаза (transition or liminal phase);
- 3) повторне включення чи пост-порогова фаза (re-incorporation or post-liminal phase) [7].

Отож, щодо початку стадії відділення, варто зауважити, що ця фаза розпочинається ще в країні походження з прийняття рішення про міграцію. Тут важливо дізнатися про причини, що спонукають чи виштовхують потенційних мігрантів, і культурну відстань між країнами походження та призначення. Адже таким чином можна буде простежити, наскільки мігранти будуть готові відмежуватися від правил і норм країни походження та адаптуватися до нового середовища [7].

Період переходу розпочинається з міграційним досвідом у країні призначення. Передбачається, що старі соціальні структури розвалилися і розпочався період «буття-між». Упродовж цього часу мігранти не належать до жодного суспільства – ані до суспільства походження, ані до суспільства призначення. Цей період характеризується невизначеністю, відкритістю та неоднозначністю. Крім того, це час пошуку нового місця в соціальній структурі нового суспільства, а також побудови нової ідентичності. Як результат, мігранти мають знайти емоційний комфорт. А це можливо завдяки знаходженню нової групи приналежності. Адже в такий спосіб мігранти зможуть здобути нові знання, навички, ставлення та відчуття, які відповідають новій культурі, та, зрештою, прийняти нові ролі, що допомогатимуть у функціональній інтеграції в нове суспільство. О. Северин називає цей час періодом ідентифікаційного зсуву: його особливістю стає той факт, що завершення цього періоду не може бути чітко визначеним.

У свою чергу, Р.Е. Парк (R.E. Park) наголошує, що це період перебування в контакті з двома культурами та поєднування традицій двох різних народів. Адже, з одного боку, ці люди не бажають розривати зв'язки зі своїм минулим і старими традиціями, навіть якщо це дозволено і не загрожуватиме якимись санкціями. З іншого боку, беручи до уваги расові/етнічні упередження приймаючого суспільства, ці люди не мають гарантій щодо повноцінного їх прийняття в новому суспільстві, де вони шукають своє місце. І хоча інколи таку людину можуть визначати як «культурний гібрид», Р.Е. Парк (R.E. Park) [8, с. 892] називав її «людиною на межі (на краю)» двох культур і двох суспільств: «маргіальною людиною». Зазвичай, ці маргіальні люди переживають конфлікт культур, спричинений розділеним «я»: тобто минулим «я» і теперішнім «я». Труднощі узгодження позиції минулого і теперішнього «я» інколи призводять до глибокого розчарування та втрати ілюзій, що стає причиною заперечення своєї приналежності до будь-якої з цих культур. Такий період кризи для мігрантів чи то маргіальної людини є відносно постійним. Він є результатом того, що ця людина прагне знайти своє місце в новому суспільстві чи то стати там особистістю.

Тому, саме особисті та соціальні зв'язки є визначальними в перебігу цього етапу. Ці відносини є важливими для підтримки чи встановлення мережі основних відносин, таких, наприклад, як сімейні чи дружні, що надають та підтримують позитивні міжособистісні стосунки, серед яких підтримка самоповаги та задоволення особистих чи емоційних потреб. О. Северин переконана, що кожний день перебування в новій культурі має надзвичайну вагу, адже він зсуває мігрантів до культурної адаптації. Крім цього, він підтримує процес вивчення та засвоєння зразків соціальної поведінки приймаючої культури через спостереження, цікавість та практику [7].

І останньою стадією на дорозі зміни ідентичності є період повторного включення: це час, коли мігрант знайшов своє місце в соціальній структурі країни призначення, а його ідентичність змінилася. Для багатьох мігрантів стадія транзиту так і не переходить у стадію повторного включення, оскільки тривалість періоду транзиту залежить від багатьох факторів, таких як культура мігранта та його/її соціальний капітал, вік і освіта, величина та впливовість етнічної громади в новій країні, психологічні фактори, такі як гнучкість, а також відмінності між суспільствами походження та переїзду [7].

На думку О. Северин, досвід перебування за кордоном, у нових соціально-культурних умовах спонукає мігрантів до процесу саморефлексії, а він, у свою чергу, стимулює задуматися над своїм «корінням», культурою та іншими аспектами, про які мігранти ніколи не роздумували, і серед них є мова, їжа, ментальність, звички, соціальна поведінка. Таким чином, культурна та етнічна ідентичність стають сильнішими впродовж перебування за кордоном. І якщо приймаюча культура буде оцінена мігрантами негативно, це стане ще більшим потягом до свого «коріння» зі своєю системою цінностей і правил. Зазвичай, мігранти стараються зберегти свою етнічну ідентичність. Однак це залежить від культурної дистанції між країною походження та призначення. Значна відмінність заохочує мігрантів бути ближчими до культури походження, адже вона є знайомою. Хоча також це може бути результатом негативного ставлення місцевого населення [7].

Методологія дослідження. Для вивчення питання ідентичності українських мігрантів в Іспанії буде використано результати дослідження авторки статті Г.І. Городецької щодо інтеграції українських мігрантів в іспанське суспільство на прикладі автономії Країна Басків [9]. Емпіричний матеріал був зібраний методом проведення напівструктурованих глибинних інтерв'ю з українськими заробітчанами, що проживають від 1 до 14 років в Іспанії. У дослідженні взяв участь 41 респондент віком від 20 до 64 років. Серед опитаних було 19

представників чоловічої та 22 жіночої статі. Опитування проводилися в період з 16 червня до 22 вересня 2010 р.

Оскільки учасники дослідження були відібрані методом «снігової кулі» через мережу «Руських магазинів» (мережа магазинів, що спеціалізується на продажу товарів типових для країн пост-соціалістичного блоку), мережу передачі пакунків з Іспанії в Україну та в Українській церкві, то обмеженням дослідження можна вважати залученість до дослідження тих українських трудових мігрантів, що активно підтримують зв'язки зі своєю батьківщиною чи культурним середовищем. Крім цього, варто згадати, що автономія Країни Басків не є місцем масового поселення українців порівняно з такими провінціями, як Мадрид (20 150 українців)¹, Каталонія (17 548), Валенсія (15 615) чи Андалусія (12 993, адже станом на 1 січня 2012 р. в Еускаді проживало 1789 українців [10]. Х. Аранго (J. Arango) та С. Фінотеллі (С. Finotelli) вважають, що райони масової міграції Іспанії приваблюють мігрантів, насамперед, наявністю спеціальних ніш чи то розвинутістю тіньового ринку послуг, де переважно залучені мігранти [11]. Саме в цих регіонах завдяки соціальному капіталу мігрантів та їх мережам відносно швидко можна працевлаштуватися, не втрачаючи дорогоцінного часу і ресурсів. У таких регіонах, як Країна Басків, з кращою економічною динамікою, надається перевага відкритій політиці та урегульованості статусу мігрантів. Таким чином, у цих регіонах нелегальним мігрантам чи навіть легальним мігрантам складно знайти роботу в неформальному секторі економіки та облаштуватися [12].

«Хто Я?» – ідентифікація українських трудових мігрантів. Найкращим прикладом ілюстрації вищеописаних теорій постають відповіді респондентів щодо їх суб'єктивного відчуття приналежності до українського чи іспанського суспільства. Отож, розглядаючи результати опитування, можна виділити наявність трьох груп респондентів: тих, хто ідентифікує себе з українським суспільством (18 респондентів); тих, хто відчуває себе частиною іспанського суспільства (5 респондентів), і тих, для кого характерне «буття-між», хто перебуває на стадії переходу та відчуває ідентифікаційний зсув (18 респондентів). Особливу увагу слід звернути на категорію тих, хто відчуває ідентифікаційний зсув. До них було віднесено респондентів, котрі у своїх відповідях вказували, що належать «і до українського, і до іспанського суспільств», або ж «ані до українського, ані до іспанського», «відчуваю себе більше частиною українського/іспанського суспільства» тощо (див. табл. 1).

З даних таблиці 1 можна простежити всю складність процесу формування чи зсуву ідентичності мігрантів, адже на цей процес впливає значна кількість факторів, серед яких: вік, період проживання в країні призначення, присутність/відсутність членів родини, гнучкість, культурна дистанція, розбудована соціальна мережа і т. д. Тому спільним у мігрантів можна вважати тільки те, що вони – мігранти-заробітчани. Однак українці в Іспанії не просто трудові мігранти, вони належать до тих, хто демонструє маятникову (circular) модель поведінки: тобто більшість із них їде і повертається, і цю циклічність можна спостерігати роками. Враховуючи цей фактор, згадуються слова Р. Вальдінгера (R. Waldinger), котрий, говорячи про мігрантів, наголошує на важливості врахування двох парадигм: еміграції та імміграції, адже мігранти одночасно є і емігрантами, і іммігрантами [13, с. 363], що без сумніву впливає на їх життя та світогляд.

¹ Дані Національного інституту статистики Іспанії (Instituto Nacional de Estadística) станом на 1 січня 2012 р.

Розподіл ідентифікації респондентів залежно від статі, віку, часу проживання в Іспанії та присутності їх сімей в Україні/Іспанії *

№ Респондент	Вік (роки)	Стать	Тривалість проживання в Іспанії (роки)	Присутність/відсутність членів сім'ї в Іспанії	Країна, з якою ідентифікує себе респондент
1	59	Жінка	9	Сім'я в Україні	Буття-між
2	56	Жінка	9	Сім'я в Україні	Буття-між
3	35 36	Жінка Чоловік	14 13	Подружжя	Буття-між
4	32	Чоловік	4	Сім'я в Україні	Буття-між
5	38	Жінка	10	Сім'я в Іспанії (одружена з іспанцем)	Буття-між
6	53	Чоловік	7	Часткова присутність сім'ї в Іспанії **	Україна
7	59	Жінка	10	Часткова присутність сім'ї в Іспанії **	Буття-між
8	52	Жінка	8	Сім'я в Іспанії	Буття-між
9	27	Жінка	2	Часткова присутність сім'ї в Іспанії **	Україна
10	34	Жінка	4	Сім'я в Іспанії	Буття-між
11	42	Чоловік	10	Сім'я в Україні	Україна
12	33	Чоловік	9 – за кордоном, з них 4 – в Іспанії	Сім'я в Україні	Україна
13	44	Чоловік	7	Дружина в Іспанії	Україна
14	38	Чоловік	5	Сім'я в Іспанії	Україна
15	46	Чоловік	5	Часткова присутність сім'ї в Іспанії	Україна
16	41	Чоловік	4	Сім'я в Іспанії	Україна
17	44	Жінка	1	Сім'я в Україні	Іспанія
18	34	Жінка	10	Сім'я в Україні	Буття-між
19	47	Жінка	8	Чоловік/партнер в Іспанії	Україна
20	51	Жінка	5	Чоловік в Іспанії	Буття-між
21	23	Жінка	1	Сім'я в Україні	Україна
22	25	Чоловік	2	Сім'я в Іспанії	Іспанія
23	22	Жінка	2	Чоловік/партнер в Іспанії	Іспанія
24	42	Чоловік	10	Сім'я в Україні	Буття-між
25	37	Жінка	5	Сім'я в Іспанії	Україна
26	48	Чоловік	10	Сім'я в Іспанії	Буття-між
27	30	Чоловік	4	Дружина в Іспанії	Україна
28	33	Чоловік	12	Сім'я в Іспанії	Іспанія
29	25	Чоловік	2	Сім'я в Іспанії	Буття-між
30	28	Жінка	4	Сім'я в Іспанії	Україна
31	41	Жінка	10	Чоловік/партнер в Іспанії	Україна
32	46	Чоловік	11	Дружина в Іспанії	Буття-між

№ Респондент	Вік (роки)	Стать	Тривалість проживання в Іспанії (роки)	Присутність/відсутність членів сім'ї в Іспанії	Країна, з якою ідентифікує себе респондент
33	42	Жінка	10	Сім'я в Іспанії (одружена з іспанцем)	Буття-між
34	31	Жінка	10	Сім'я в Іспанії	Буття-між
35	42	Чоловік	10	Сім'я в Україні	Україна
36	50	Чоловік	10	Сім'я в Україні	Україна
37	28	Жінка	2	Чоловік в Іспанії	Україна
38	32	Жінка	9	Сім'я в Іспанії	Іспанія
39	49	Жінка	2	Сім'я в Україні	Буття-між
40	40	Чоловік	10	Сім'я в Україні	Україна
41	30	Чоловік	10	Сім'я в Україні	Буття-між

* Шлюби з представниками титульної нації вказані в секції «Присутність/відсутність членів сім'ї в Іспанії».

** «Часткова присутність сім'ї в Іспанії» — передбачає присутність брата/сестри, родини чоловіка/дружини.

Отож, розпочинаючи аналіз з опису тих мігрантів, що наголошують на своїй приналежності до українського суспільства, справді, можна спостерігати, що питання етнічної ідентичності загострилося у них тільки з приїздом у нову країну. В Іспанії українці починають задумуватися щодо тих аспектів життя, щодо котрих ніколи й не задумувалися, як, наприклад, продукти харчування та їжа:

Для мене завжди буде близьким усе українське. Чесно скажемо, що ми скучаємо за українським салом, хоч тут його навалом, але іспанське сало воно не таке, як українське. За чорним хлібом скучаємо, хоч в «Лідлі» (супермаркет) можемо купити чорний німецький хліб, але він далеко не такий, як український; хай він до нас приїжджає 3-денної давності і ще ми його цілий тиждень їмо, але він наш. За оселедцем скучаємо, на який іспанці не можуть дивитися, за копченою ковбасою нашою, особливо за «Дрогобицькою», за якою треба їхати тільки до нас...тут є 100 видів ковбас, а ми хочемо «Дрогобицької»...

(жінка, 47 років, м. Івано-Франківськ, 8 років в Іспанії)

Однак результати дослідження показують, що значна частина українців відчуває зміну своєї ідентичності, а майже половина опитаних демонструють непевність щодо своєї приналежності. І вже починаючи з першої ж респондентки можна почути цю непевність щодо приналежності до якогось суспільства:

Навіть складно сказати, дочки в Україні і тягне туди, але я тут працюю, а значить живу тут.

(жінка, 59 років, Чернівецька обл., 10 років в Іспанії)

Наступний респондент пояснює, що оце «тягне» минає з часом, бо з часом мігранти звикають до нової країни та нового способу життя. Ці слова черговий раз підтверджують важливість часу для процесу адаптації та інтеграції мігрантів у нове суспільство [14].

В Україні не прижилися, а тут уже звикли. Зараз в Україну вже й не хочеться. Це спочатку тягне, а потім після 6–8 років це вже проходить. Ті, що тут більше 6–8 років, уже не думають повертатися додому.

(чоловік, 36 років, м. Тернопіль, 13 років в Іспанії)

Вищеописані випадки яскраво демонструють конфлікт, котрий переживають українці в процесі «буття-між». Водночас вони, як і наступна респондентка, показують пошук узгодження між просторами «тут» і «там».

Так як я живу тут, не можу я не відчувати, що я не частина цього суспільства. Так, я – частина цього суспільства, але я виросла там, до 40 років прожила там, тому мене душа болить, хотілося б щоб у нас все було добре, щоб мої діти жили в Україні.

(жінка, 52 роки, Київська обл., 8 років в Іспанії)

Якщо деякі учасники дослідження, перебуваючи в просторі між двома суспільствами, намагаються зберегти якусь свою приналежність до української культури, то є також і ті, хто вже усвідомлює свою відділеність від первинної культури та невизначеність щодо приймаючого суспільства:

Я не знаю, я така сама собі по собі. І ні туди, і ні сюда... Я – як гібрид... Від України я вже відірвалася, сюда прийшла, а тут – не знаю...не знаю до кого я відношуся.

(жінка, 42 роки, м. Кам'янець-Подільський, 10 років в Іспанії)

Розгортаючи тему конфлікту культур, Р.Е. Парк (R.E. Park) вважає, що конфлікт, який переживають маргінальні люди, це конфлікт між минулим «я» і теперішнім «я». Прикладом цього може слугувати тертя, яке відчують українці, між просторами «тут» і «там» у своєму житті. І особливо ці тертя українці відчують під час своїх поїздок додому. Цей внутрішній конфлікт, що був названий однією респонденткою як «роздвоєність», турбує мігрантів, бо з одного боку їм подобається життя в приймаючій країні, а з іншого, – їх думки линуць до України:

Навіть не можу сказати, вже йде така роздвоєність: і тут наче мені подобається цей спосіб життя, і разом з тим тут нічого не прив'язує, і там неможливо жити. Хоча, звичайно, якби там, в Україні, хоч трошки все нормалізувалося і ти міг відкрити якийсь свій бізнес, так як тут, в Іспанії... але сама культура Європи, сам спосіб життя Європи, якби він хоч трошки був там, в Україні, ми би вже вернулися всі додому... Скільки ми між собою не говоримо, всі патріоти, всі хочуть в Україну, але там – неможливо. У нас друзі є, сім'я: двоє дітей, хлопчики, яких треба ставити на ноги, жінка вищу освіту має і чоловік також. І вона каже: «Якби мама не в Італії, якби вона квартиру не зробила і якби вона не передавала по 150–200 євро, ми просто не вижили б», – і то інтелігентні люди. І коли от просто приїжджаєш, і ото дивишся, і спілкуєшся зі своїми, і вони розказують «як ми зводимо кінці з кінцями», «ми вже просто змучилися», «ми тягнемо». Як от того вола запрягли, і так само наші українці. Коли приїдеш і на то подивишся, і подумаєш, ну що ж я тут буду робити?! Я вже тут (в Іспанії) більш-менш освоїлася, і в мене є головне – робота.

(жінка, 51 рік, Івано-Франківська обл., 5 років в Іспанії)

Випадки, як попередній, показують наскільки важко інколи заробітчанами узгодити ці позиції свого минулого і теперішнього «я». Відчуття моральної дихотомії та конфлікту, на думку Р.Е. Парка (R.E. Park), є характеристикою кожного мігранта, котрий перебуває на

стадії транзиту, чи то переходу, коли старі устрої вже залишені, а нові ще не сформовані [8]. Таким чином, період переходу постає як час неминучої внутрішньої невизначеності чи то невідповідності та інтенсивного самоусвідомлення і переосмислення. Однак ця маргінальність, що супроводжується також і духовною нестабільністю, дискомфортом і тривогою, може стати причиною заперечення та відкинення обох культур. Таким чином, маргінальні люди хоч і живуть у двох культурах, але не належать до жодної з них [8]. І наступні респонденти яскраво це демонструють, коли вказують, що відчують себе «чужими» як для українського соціуму, так і для іспанського:

Відчуваю себе по половині, тому, що я взагалі не можу вже сказати, що я – українка,...я знаю, що я там вже чужа...і там чужа, і тут.

(жінка, 34 роки, Полтавська обл., 4 роки в Іспанії)

Іспанія все буде чужа, та й там я вже не українець, а тут ніколи не стану іспанцем.

(чоловік, 48 років, Львівська обл., 10 років в Іспанії)

Р.Е. Парк наголошує, що період кризи для мігрантів періоду транзиту є відносно постійним [8]. З чим погоджується і А. Багнолі (А. Vagnoli), котра наголошує, що позицію мігранта супроводжує екзистенційна умова – «буття-між» [6]. Такий стан є результатом того, що маргінальна людина прагне знайти своє місце в новому суспільстві, тобто стати особистістю. І тут увагу привертає той факт, що не тільки значна частина українців шукає своє місце в іспанському суспільстві, але й те, що вже є кілька респондентів, котрі вважають себе частиною іспанського суспільства. Отож, можна вважати, що вони ввійшли в стадію повторного включення і знайшли своє місце в новому суспільстві. І ось приклад наступного респондента, котрий покаже як зміни в ідентифікації, так і узгодження між просторами «тут» і «там»:

... я відчуваю себе частиною іспанського суспільства ...я себе не відчуваю українцем тому, що я вже втратив зв'язок зі своєю Батьківщиною, я уже зовсім інша людина. Я останній раз туди поїхав 4 роки назад, і багато речей для мене вже видавалися дивними. Мені було дивно бачити людей, котрі біжать за тролейбусами, мені було дивно бачити п'яних об 11-й годині ранку, мені було дивно бачити розбиті тротуари і нікуди не годні дороги ... мене не те, що б це лякало, мене це розчарувало. Я вже відвик від цього, і коли я знову це побачив, я усвідомив, що мені подобається жити без цього, тобто ця частина мене вже належить Іспанії, але тим не менше іспанцем я не став і ніколи не стану, тому що є багато речей, як от, наприклад, їх виховання, їх традиції, певні частини культури, якими я ніколи не буду користуватися, тобто я ніколи не стану таким, якими є вони. В мені завжди буде домінувати те виховання, яке мені дали мої радянські батьки, і я своїм дітям частково дам це виховання також.

(чоловік, 33 роки, м. Дніпропетровськ, 12 років в Іспанії)

Таким чином, шукаючи свій спосіб узгодження між минулим «я» і теперішнім «я», кожний мігрант обирає ту форму діалогу «я + інший», чи такий спосіб узгодження між «я» та «інші», між «тут» і «там», котрий відповідає його/її баченням та уявленням себе. І цей компроміс, на думку Р.Е. Парк, робить «маргіналів» космополітами або ж громадянами світу, бо саме в їх головах, де відбувається обмін і змішування культур, зароджується прогрес і новий порядок речей.

Висновки. При вивченні ідентичності українських трудових мігрантів в Іспанії увагу привертає наявність трьох груп серед респондентів: тих, котрі відчують себе частиною українського суспільства, тих, хто відносить себе до іспанського соціуму, а також тих, хто стоїть «поміж» цими двома суспільствами. І якщо для перших міграційний досвід став заохоченням пізнавати більше і глибше власну культуру та «коріння», то для другої і третьої груп українських мігрантів міграційний досвід став причиною для ідентифікаційного зсуву. Таким чином, більшість респондентів відчула зміни, котрі відбулися з ними впродовж їх проживання в Іспанії. Так, близько половини опитаних демонструють своє перебування на стадії переходу, чи то «буття-між» українським та іспанським суспільствами. Цей перехідний період науковці, зазвичай, пов'язують із пошуком мігрантами свого місця в новому суспільстві. Таким чином, можна стверджувати, що міграційний досвід став для цих людей не тільки пошуком працевлаштування і заробітку, але чимось більше: пошуком себе і пізнанням світу. А це, у свою чергу, стало причиною зародження внутрішнього конфлікту, який переживають ці люди, конфлікту між минулим «я» і теперішнім «я», між «тут» і «там». І хоча, з одного боку, ця позиція маргінальності постає причиною невизначеності та психологічних дисонансів, з іншого – вона є зручним способом відкладення болісних рішень, як-от, наприклад, рішення щодо визначення країни свого майбутнього.

Список використаних джерел

1. *Heckmann F.* National Modes of Immigrant Integration / Friedrich Heckmann // In *Comparative European Research in Migration, Diversity and Identities* / Wolfgang Bosswick and Charles Husband (Eds.). – Bilbao : University of Deusto, 2005. – С. 99–111.
2. *Niezen R.* A World Beyond Difference: Cultural Identity in the Age of Globalization / Ronald Niezen. – Oxford, Blackwell Publishing, 2004.
3. *Rusu H.* Towards a theoretical model of identity. The sociocultural identity as internalization of religious values [Електронний ресурс] / Horatiu Rusu // In *Globalization, European Integration and Social Development in European Postcommunist Societies* / Bogdan Voicu and Horatiu Rusu (Eds.). – Sibiu, Psihomedica, 2003. – С. 265–274. – Режим доступу : http://www.iccv.ro/oldiccv/Nyess/Papers_Sibiu_2003/22.%20Horatiu%20Rusu.pdf (as of May 4, 2011)
4. *Woodward K.* Concept of Identity and Difference / Kathryn Woodward // In *Identity and Difference* / K. Woodward (Ed.). – London : The Open University-Sage, 1997. – С. 7–62.
5. *Rosenau J. N.* Emergent Spaces, New Places, and Old Faces: Proliferating Identities in a Globalizing World / James N. Rosenau // In *Worlds on the Move: Globalization, Migration, and Cultural Security* / Jonathan Friedman and Shalini Randeria (Eds.). – I.B.TAURIS : London, New York in association with Toda Institute for Global Peace and Policy Research, 2004. – С. 23–62.
6. *Bagnoli A.* Constructing the hybrid identities of Europeans / Anna Bagnoli // In *Resituating Culture* / Gavan Titley (Ed.). – Strasbourg : Directorate of Youth and Sport; Council of Europe Publishing, 2004. – С. 57–67.
7. *Seweryn O.* Identity Change as a Consequence of the Migration Experience / Olga Seweryn // In *Imagining Frontiers, Contesting Identities* / Steven G. Ellis and Lud'a Klusakova (Eds.). – Pisa : University Press, 2007. – С. 21–42.
8. *Park R.E.* Human Migration and Marginal Man / Robert E. Park // *American Journal of Sociology*. – 1928. – Vol. 33, № 6. – С.881–893.
9. *Gorodetska G.* Integration of Ukrainian Immigrants to Spain: A Case Study of the Basque Country / Galyna Gorodetska // PhD Thesis. University of Deusto. – 2012.
10. Instituto Nacional de Estadística (INE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ine.es (as of March 19, 2014).

11. *Arango J.* Past and Future Challenges of a Southern European Migration Regime : The Spanish Case [Електронний ресурс] / Joaquin Arango y C. Finotelli // IDEA Working Papers. – 2009. – № 8. – Режим доступу : http://www.idea6fp.uw.edu.pl/pliki/WP8_Spain.pdf (as of March 23, 2013).
12. *Laparra Navarro M.* Las Politicas de Integracion Social de Inmigrantes en Espana / M. Laparra Navarro y A. Martinez de Lizarondo Artola // In Rafael del Rio Sendino (Ed.), VI Informe sobre exclusion y desarrollo social en Espana. – Fundacion Foessa, 2008. – С. 1–31.
13. *Waldinger R.* Crossing Borders: International Migration in the New Century / Roger Waldinger // Contemporary Sociology : A Journal of Reviews. – 2013. – 42:349. – С. 350–363.
14. *Penninx R.* Integration of Migrants: Economic, Social, Cultural and Political Dimensions [Електронний ресурс] / R. Penninx, M. Macura, L. Alphonse ; MacDonald and Werner Haug (Eds.) // The New Demographic Regime : Population Challenges and Policy Responses. – UNITED NATIONS : New York and Geneva. – С. 137–152. – Режим доступу : http://www.unecsc.org/fileadmin/DAM/pau/_docs/pau/PAU_2005_Publ_NDR.pdf (as of May 29, 2009).

References

1. *Heckmann F.* National Modes of Immigrant Integration. In Comparative European Research in Migration, Diversity and Identities. Wolfgang Bosswick and Charles Husband (Eds.). Bilbao, University of Deusto, 2005, pp. 99–111.
2. *Niezen R.* A World Beyond Difference: Cultural Identity in the Age of Globalization. Oxford, Blackwell Publishing, 2004.
3. *Rusu H.* Towards a theoretical model of identity. The sociocultural identity as internalization of religious values. In Globalization, European Integration and Social Development in European Postcommunist Societies. Bogdan Voicu and Horatiu Rusu (Eds.). Sibiu, Psihomedica, 2003, pp. 265–274, available at: http://www.iccv.ro/oldiccv/Nyess/Papers_Sibiu_2003/22.%20Horatiu%20Rusu.pdf (as of May 4, 2011)
4. *Woodward K.* Concept of Identity and Difference. In Identity and Difference. K. Woodward (Ed.). London, The Open University-Sage, 1997, pp. 7–62.
5. *Rosenau J.N.* Emergent Spaces, New Places, and Old Faces: Proliferating Identities in a Globalizing World. In Worlds on the Move: Globalization, Migration, and Cultural Security. Jonathan Friedman and Shalini Randeria (Eds.). I.B.TAURIS: London, New York in association with Toda Institute for Global Peace and Policy Research, 2004, pp. 23–62.
6. *Bagnoli A.* Constructing the hybrid identities of Europeans. In Resituating Culture. Gavan Titley (Ed.). Strasbourg, Directorate of Youth and Sport; Council of Europe Publishing, 2004, pp. 57–67.
7. *Seweryn O.* Identity Change as a Consequence of the Migration Experience. In Imagining Frontiers, Contesting Identities. Steven G. Ellis and Lud'a Klusakova (Eds.). Pisa, University Press, 2007, pp. 21–42.
8. *Park R.E.* Human Migration and Marginal Man. American Journal of Sociology, 1928, Vol. 33, № 6, pp. 881–893.
9. *Gorodetska G.* Integration of Ukrainian Immigrants to Spain: A Case Study of the Basque Country. PhD Thesis, University of Deusto, 2012.
10. Instituto Nacional de Estadística (INE), available at: www.ine.es (as of March 19, 2014).
11. *Arango J.* Past and Future Challenges of a Southern European Migration Regime: The Spanish Case. Joaquin Arango y C. Finotelli. IDEA Working Papers, 2009, № 8, available at: http://www.idea6fp.uw.edu.pl/pliki/WP8_Spain.pdf (as of March 23, 2013).

12. *Laparra Navarro M.* Las Politicas de Integracion Social de Inmigrantes en Espana. In Rafael del Rio Sendino (Ed.), VI Informe sobre exclusion y desarrollo social en Espana. Fundacion Foessa, 2008, pp. 1–31.
13. *Waldinger R.* Crossing Borders: International Migration in the New Century. *Contemporary Sociology: A Journal of Reviews*, 2013, 42:349, pp. 350–363.
14. *Penninx R., Macura M., Alphonse L.* Integration of Migrants: Economic, Social, Cultural and Political Dimensions. MacDonal and Werner Haug (Eds.). *The New Demographic Regime: Population Challenges and Policy Responses*. UNITED NATIONS: New York and Geneva, pp. 137–152, available at: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/pau/_docs/pau/PAU_2005_Publ_NDR.pdf (as of May 29, 2009).

Отримано 05.04.14

Городецкая Г.И., д-р филос. в области международных и межкультурных отношений, кандидат социологических наук, (PhD.) Университет Деусто, Бильбао

МЕЖДУ «ЗДЕСЬ» И «ТАМ»: МАРГИНАЛИЗАЦИЯ УКРАИНСКИХ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ

Опыт миграции приносит с собой много вызовов в жизни мигранта. Одним из них является ощущение культурной безопасности и идентичность личности. Живя в новой культурной среде, мигранты сравнивают себя с местным населением, переосмысливают свою жизнь и себя. Как результат, их отношение к себе меняется, и даже больше того, изменяется их идентичность. Пример украинских трудовых мигрантов в Испании показывает, что этот процесс затронул и их. Как перетекает этот процесс, а также его влияние на их жизнь будет представлено в данной статье.

Ключевые слова: идентичность, маргинализация, украинские мигранты, Испания.

Gorodetska G.I., PhD. International and Intercultural Studies, PhD. (Sociology) University of Deusto, Bilbao (Spain)

BETWEEN «HERE» AND «THERE»: MARGINALIZATION OF UKRAINIAN LABOUR MIGRANTS

Migration experience is full of challenges for immigrants, among which are the sense of cultural security and person's identity. Living in a new cultural environment and comparing themselves to the local people, immigrants reconceive their life and themselves. As the result, the attitude of immigrants towards themselves changes. Moreover, their identity is also under the change process. Example of Ukrainian labor migrants in Spain shows that this process has touched them as well. The course of this process and also its impact on the lives of Ukrainians will be illustrated in this article.

Keywords: identity, marginalization, Ukrainian labour migrants, Spain.